



LIBRI IV. LOGICAE

PARS II.

DE IIS, QUAE AD VERITATEM CUM
ALIIS COMMUNICANDAM PER-
TINENT.

CAPUT I.

DE METHODO DOCENDI UNIVERSE.

§. I.

Docere alium quid sit?



Docere quemquam aliud non est, quam
efficere, ut is veritatum antea sibi in-
cognitarum notitiam distinctam ad-
quirat.

§. 2.

Methodus docendi quid sit?

Ut autem veritatum antea sibi incognitarum notitiam distinctam quis adquirat, omnino requiritur, ut veritates illae certo modo seu ordine & nexu proponantur; qui modus veritates eo ordine seu nexu proponendi, ut inde scientiam, seu distinctam veritatum antea incognitarum notitiam alius adquirat, methodus docendi est.

§. 3.

An § quomodo methodus docendi a methodo inveniendi differat?

Methodus docendi a methodo inveniendi communiter distinguitur; attamen re melius pensata facile intelligitur, non tantum esse inter utramque hanc methodum discrimen, quantum plerumque existimatur: veritatem namque saepius docere melius haud possumus, quam si modum, quo ad ejus primum cognitionem pervenerimus, distincte exponamus.

§. 4.

Methodi divisio.

Methodus in analyticam primum & syntheticam; scholasticam item, ramiticam, dialogisticam &c. dividitur *vid. hoc lib. Cap. praev.* Porro celebriora aevo hoc nostro facta sunt nomina methodi naturalis, scientificae, mathematicae &c. Hallucinetur tamen, qui diversis hisce vocibus res admodum diversas significari sibi persuaderet; quem admodum ex mox dicendis uberius patebit.

§. 5.

Methodi Dotes.

Methodi dotes praecipuae sunt tres sequentes, claritas scilicet seu perspicuitas, soliditas & brevitatis. Claritati consulitur stilo immuni ab omni ornatu superfluo, qui obscuritatem parere, animumque ad alia a re aliena posset distrahere; definitionibus itidem nominalibus. Soliditas obtinetur per principia certa & evidentia, & per legitimam ratiocinandi formam constanter & per omnia servatam. Brevitati studebitur citationibus, ubi opus est, utendo, nec eadem saepius & variis in locis repetendo.

§. 6.

Methodi leges.

Inde fluunt regulae seu leges methodi sequentes.

- I. Utendum non est nisi terminis claris & perspicuis, aut per definitiones saltem nominales accurate prius explicatis. In definiendo tamen servandus est modus, quem argumenti ratio & scopus intelligentem docebit.
- II. Nulla propositio principii loco adhibenda, quae omnino certa non sit & indubitata. Propositiones alibi jam demonstratae principiorum loco bene possunt adhiberi.
- III. Summopere studendum est definitionibus realibus, nec definitio principii loco est adsumenda prius, quam de illius realitate plane constet:

definitiones enim, de quarum realitate nondum constat, veritate summum ideali gaudent, nec quod inde demonstratur, evidens est nisi evidētia solum ideali & hypothetica, sub conditione scilicet, si definitum sit reale.

IV. Veritates omnes eo inter se ordine seu nexu disponendae sunt, ut eae semper praemittantur, ex quibus reliquae deduci debent ac demonstrari.

V. In ipsis porro demonstrationibus legitima ratiocinandi forma continuo servanda est.

VI. Quae alibi jam dicta sunt, si forte vel ad complendas demonstrationes, vel ad alium quemcunque finem requirantur, citationibus potius in memoriam revocanda sunt, quam quod saepius repetantur: citationes tamen adcuratas & fideles, non nimis frequentes & superfluas esse oportet.

§. 7.

In quam methodo hae leges observandae sint?

Leges autem a nobis haecenus propositae in omni quacunque methodo bene ordinata observandae sunt: methodi namque finis est scientia, seu distincta & evidens veritatum cognitio, qualis sine legibus his obtineri haud poterit.

§. 8.

Confirmatur, methodum quamcunque bene ordinatam a mathematica non differre.

Unde intelligitur, quam verum sit, quod supra §. 4. jam meminimus, methodum scilicet quamcunque bene ordinatam, sive naturalem illam, sive scientificam &c. eandem dixeris, a methodo, quam vocant, mathematica haud multum differre: methodus enim mathematica, si vel ipsos Mathematicorum libros scriptaque consulas, his ipsis legibus absolvitur: quanquam negari tamen non possit, in disciplinis mathematicis strictius plerumque & multo accuratius quam in aliis quibuscunque hanc methodum observari: cujus tamen quaenam causa sit, hic nolumus tricare.

§. 9.

Satisfit objectioni.

Sed erit fortasse, qui objiciat, methodum mathematicam hac ratione disciplinis omnibus fore communem. Verum quid inde sequitur absurdi? nihil sane meo quidem iudicio. Cave tamen: methodum mathematicam aestimandam esse pures ex praxi quorundam, qui res quasi innumeras, definitiones scilicet, axiomata, corollaria &c. prius adcumulant, quam thesis ulla adpareat inde demonstranda: methodi namque abusus est praxis ista, non ipsa methodus mathematica; quem methodi mathematicae abusum semper conquesti sunt, & adhuc queruntur viri cordati.

§. 10.

An per methodi leges hypotheses excludantur?

Hypotheses nonnunquam adeo vituperandas non esse, ut potius laudandae sint, alibi de *probabilitate scilicet physica* dictum fuit. Sed quaeritur, an a systematibus saltem per leges bonae methodi hypotheses non excludantur? & mihi quidem omnino persuasum est, hypotheses omnes e disciplinis etiam methodo scientifica pertractatis minime eliminandas esse: hypotheses namque, licet certa veritatis demonstrandae principia non sint, nec scientiam proinde veritatum, quae principalis, aut si velis, unicus est finis methodi, necdum conficiant; ad eam tamen haud modicum saepe conducunt. Et certe! quam steriles & mancae forent pleraeque disciplinae, si non nisi veritatibus certis & evidentibus locus in eis permitteretur: Hypotheses tamen, & quidquid ex eis inferitur, a veritatibus certis & conclusionibus inde deductis bene discernendae, nec cum eis confundendae sunt.

§. 11.

Quam inaniter contra methodum ejusque leges haecenus expositas varia objiciantur?

Caeterum contra methodum ejusque leges haecenus expositas varia objiciuntur: veluti quod formam syllogisticam excludat; quod hominum naturae, & Tyronum praesertim captui minus accommodata, quodque ipsi adeo religioni revelatae sit infesta &c. Verum criminationes tamen istae omnes

omnes sunt ejusmodi, ut vel per ipsas methodi leges satis refutentur, vel refutari plane non mereantur.

CAPUT II.

DE MODO CONVINCENDI.

§. 1.

Aliquem convincere quid sit?

De veritate aliquem convincere, est veritatem ipsi ea ratione proponere, ut is distinctam & evidentem illius cognitionem, quaque ad adsendendum ei vi quasi abripiatur, inde adsequatur.

§. 2.

Quaedam consecutaria.

Non igitur convinci quis poterit nisi de veritate plane certa; imo potius veritas hoc ipso certa est alicui, quod de ea sit convictus; & qui de veritate alium convincere intendit, illam ea methodo seu tali ratione proponat, ut evidentem inde illius cognitionem alter adquirat.

§. 3.

Ad alium convincendum nonnunquam sola terminorum expositione, nonnunquam etiam demonstratione opus est.

Veritates autem vel sunt ejusmodi, ut sola terminorum expositione evidenter a quovis perspician-